

cipacija radničke klase postigla kroz evoluciju do globalnog socijalnog ekonomskog poretka, potrebno je – zaključuje autor – suprotstaviti se sadašnjoj tendenciji apsolutizacije kapitala i pritom ne ispuštati iz vida načelo prednosti rada nad kapitalom jer se, kao što je papa Ivan Pavao II. naglasio u svojoj slavnoj enciklici *Laborem exercens*, rad ne može odvojiti od čovjeka koji ga obavlja i stoga predstavlja dio njegova dostojanstva.

Nakon osvrta na gruba kršenja ljudskih i radničkih prava u Kini, Reinhard Marx u posljednjem poglavlju pod naslovom „*Globalizacija pravednosti – Pledoaje za solidarni svjetski poredak*“ objašnjava kako ne postoje prvi, drugi i treći svijet koji nemaju međusobne veze, već samo jedan svijet čiji se problemi tiču svih nas. Bez dalekovidnog globalnog usuglašavanja interesa neće se stoga moći pronaći prihvatljivi odgovori za rješavanje novoga socijalnog pitanja i osiguranje trajnoga rasta. Govoreći o globalizaciji autor pojašnjava kako ona na određen način odgovara kršćanskoj zamisli o jednoj čovječanskoj obitelji, no naglašava kako kršćani konkretne globalizacijske tokove moraju ocjenjivati prema tome zadovoljavaju li oni dostojanstvo i elementarna prava svih ljudi, čime slijedi nauk Ivana Pavla II. koji je globalizaciji profita i bijede želio suprotstaviti globalizaciju solidarnosti. U svijetu u kojem globalna javna zla, kao što su etnički sukobi, ratovi, krize na međunarodnom financijskom tržištu, siromaštvo i uznemirujuće klimatske promjene, sve više prijete našim globalnim javnim dobrima tj. onim dobrima čije korištenje prelazi državne granice pa i generacije, takva općeljudska solidarnost i pravednost, naglašava

Marx, jednostavno nema alternative.

U svojim završnim razmišljanjima, koja nose naslov „*Za čovjekovo dobro – Za globalno socijalno tržišno gospodarstvo*“, Reinhard Marx izražava zabrinutost zbog opasnog pretvaranja tržišnog gospodarstva u primitivniji kapitalizam koji bi ljude mogao ponukati da utočište nađu u marksističkim utopijama te zaključuje kako se stoga uspostava globalnog socijalnog tržišnog gospodarstva koje jamči poštene uvjete trgovine, okvirnu regulaciju međunarodnog tržišta kapitala te štiti prava radnika postavlja kao središnja zadaća 21. stoljeća u čijem će ispunjenju sudjelovati i Crkva sa svojim propovijedanjem Evandjelja, svojim socijalnim naukom te globalnim karitativnim angažmanom.

Tihana Štojs

JAHRBUCH ÖKOLOGIE 2012 Hirzel Verlag, Stuttgart, 2011., 246 str.

Godišnjak ekologije za 2012. godinu objavljuje niz izuzetno zanimljivih i za raspravu poticajnih priloga. Naslov godišnjaka je «Zelena pregradnja. Novi savezi za okoliš», a ima četiri stručna dijela: I. *Zelena transformacija*, II. *Zeleni savezi*, III. *Perzistirajući konflikti* i IV. *Zeleni tragovi*. Peti dio posvećen je predvodnicima ekološke misli a u šestom si predstavljene neke institucije (primjerice, «Albert Schweitzer Stiftung für unsere Mitwelt»). Informirat ćemo čitatelje samo o nekim člancima. Prvi dio pod naslovom *Zelena transformacija* sadrži osam tekstova koji govore o potrebi i mogućnostima «zelene transformacije», a u tom kontekstu i o Fukushima

katastrofi, napuštanju atomske energije, zelenom new dealu, ekološkoj strukturnoj promjeni, a sve u cilju da se «poštedi» oko- liš postojećih zagađivanja.

U *Predgovoru* Godišnjaka Izdavač podsje- ća čitatelja na neke izjave političara, što ukazuje da je došlo «novo vrijeme utemnje- ljenja», «velike želje za budućnost», «etičke prosudbe» održive energije», i prema ge- neralnom sekretaru UN općenito vrijeme «globalnog zelenog new deala».

U prvom prilogu Godišnjaka pod naslo- vom *Zelena transformacija*, Izdavaču pr- vom prilogu (Fukushima: katastrofa i mi) također ukazuje na poznatu katastrofu (12. III. 2011 u 15,36 sati) i na neprora- čunljivost nuklearne tehnike, te na ne baš ohrabrujuće procjene rizika. Fritz Vorholz u prilogu (*Gotovo je, van! Izlazak iz atom- ske energije*) upozorava da pri taljenju jez- gre 1:100 tisuća po postrojenju godišnje, vjerojatnost nesreće za 17 nuklearki u Nje- mačkoj u vremenu od 60 godina, kreće na razini 1 posto.

Eva Lang (*Multiple krize: obrazac opaža- nja i obrazac reakcije*) ukazuje na postojeće tendencije dviju kriza: osjetne (fühlbar) i jednostavne (tj. prikradajuće) krize. Osjet- ne krize su euro-krize, svjetska financijska kriza, katastrofa u Fukushimai itd. One pos- ledično utječu na klimatske promjene, siromaštvo, krizu prehrane i sirovina. Na takvu situaciju se postupno navikavamo, iako nam u konačnici prijeti jednaka opa- snost. U simboličkom smislu autorica pod- sjeća na «Boiling-Frog-Sindrom» (: žaba u vreloj vodi želi iskočiti iz posude, a stavljena u hladnu postupno se privikava na toplinu, ali ugiba, kao i u prvom slučaju).

Razlika između ta dva tipa kriza je u tome što su osjetne krize (štete zbog financija i privredne krize) popravljive (reparabilne),

dok su promjene globalnog ekosustava nepopravljive. Danas je nastupila multipla kriza koja zahtijeva dugoročne učinkovi- te strategije izlaska iz permanentnih pri- kradajućih kriza. Postoji, dakle, opasnost da se postupno prilagođavamo tendenciji permanentnog pogoršanja socijalnoeko- loške krize i kao društvo u nju sve dublje tonemo.

Reinhard Bütikofer (*Zeleni new deal: ali kako?*) se osvrće na održan «Green-New- Deal-Kongres» u Maleziji 2010. godine. Zeleni new deal je aktualna strategija tran- sformacije, aktualna u kontekstu trojake krize: financijske, ekološke i socijalne. To nije samo neka ideja već koncept. Bütikofer drži da je (pored makro-ekonomske, industrijsko-političke i socijalne dimen- zije) četvrta dimenzija zelenog new deala nedovoljno razvijena. Još uvijen nedostaje odgovor na pitanje kako želimo živjeti? Smatra da zeleni new deal više izražava menadžment, hladno računalo, nego po- kret i ne mobilizira srce.

Rainer Grießhammer (*Transformacija: pu- tem održive industrijske politike*) se poziva na riječi Jacquesa Chiraca: «Vrijeme je za revoluciju. Revoluciju svijesti, revoluciju privrede, revoluciju političkog djelova- nja». Nalazimo se na pragu četvrte indu- strijske revolucije koja će biti označena putem energetske i resursne učinkovitosti, obnovljive energije, fleksibilnu mobilnost, sa IT-om poduprijetu uslužne sustave i globalno umreženje.

Za zelenu transformaciju potrebna je transformacija industrijske politike u smi- slu održivosti. Osim spašavanja banaka, održiva industrijska politika sadrži i ove elemente: uključivanje svih sektora, a ne samo industrije; ponovno otkrivanje ja- čanja uloge države; potpora dugoročnim

budućim tržištima umjesto kratkoročnih zahvata.

Dosadašnja industrijska politika bila je orijentirana na istraživanja i inovacije. Održivo orijentirana transformacija mora biti shvaćena kao inovacija sustava i to na različitim razinama: uzora i promjene vrednota, svijesti i ponašanja, tehnologija i proizvoda, reda na tržištu, državnih okvirnih uvjeta, kooperacije i reguliranja konflikata. Svaku od ovih razina komentira. Na kraju zaključuje da «velika transformacija treba raznolike inicijative, nove ideje, tehničke, socijalne i političke inovacije», što će u početku biti konfliktno stanje različitih postojećih i novo-oblikovanih interesa. Transformacija privrede i društva mora biti pametno «politički komunicirana».

Sascha Müller-Kraenner (*Transformacija: sposobnosti ekosustava i zelena privreda*) postavlja pitanje: može li svjetsko gospodarstvo izići iz krize sa zelenim konceptom? Konferencija (Rio+20 – tj. 2012. godine) postaviti će, ne slučajno, na dnevni red temu zelene ekonomije (*Green Economy*). Smatra da će tema «zelene ekonomije» biti još dugo na raspravama različitih konferencija. Iz dosadašnjih rasprava u svijetu, autor iznosi neke dileme o tome kako će reagirati pojedine zemlje s obzirom na njihovu dosadašnju ekonomsku i financijsku poziciju. Misli se na razvijene i nerazvijene zemlje, velike zemlje kao Kina i Indija, te zemlje izvoznice nafte.

Joachen Flasbarth (*Učinkovitost sirovina: privredu odteretiti, okoliš poštedjeti*) u ovom članku komentira izvještaj Njemačke državne savezne uprave koji donosi neke novije podatke o resursima i okolišu. Izvještaj pokazuje da je korištenje resursa postalo učinkovitije. Tako je u 2000. godini u Njemačkoj bilo potrebno 680 tona sirovi-

na po milijun brutounutarnjeg proizvoda godišnje, a u 2008. godini 580 tona.

Smanjivanje korištenja resursa je veoma važno. Naime, podaci pokazuju da se u svijetu godišnje koristi oko 60 milijardi tona. To je 50% više nego prije 30 godina, s tendencijom porasta. U Europi se troši oko 43 kg/stan/dan, a u Sjevernoj Americi 88 kg/stan/dan, dok je u Africi svega 10 kg/stan/dan. Danas 18% svjetskog stanovništva troši oko 80% raspoloživih resursa. Autor zaključuje da štedljivo ophođenje sa resursima višestruko koristi: koristi okolišu, stvara nova radna mjesta i jača sposobnost gospodarskog takmičenja na tržištu. Udo E. Simonis (*Istraživanje transformacije: ekološka strukturna promjena i zeleni new deal*) veoma pregledno iznosi genezu pojmova «ekološka strukturna promjena» i «zeleni new deal».

Povijest «ekološke strukturne promjene» nije još napisana, ali je jasno da je on u konfliktu između ekonomije i ekologije. Sociolozi, ekonomisti kao i politolozi bave se društvenim promjenama promjene. Haeckelovo učenje o ekologiji kao domaćinstvu prirode poticajno je kao proširenje za istraživanja kulturnih i privrednih «prostora» i društva, čemu pridonosi i razumijevanje Zemlje kao «svemirskog broda» (K. Boulding (1966), te radova Hermana E. Dalya i N. Georgescu-Roegana. Potrebno je ekologiziranje pojedinih sektora pa govori o ekologiziranju proizvodnje, ekološkom konzumu, ekološkoj pregradnji grada i poljoprivrede, te se osvrće na industrijski metabolizam.

Iznosi kratku povijest pojma zeleni new deal, koji je prvi spomenuo Thomas. L. Friedman (2007) a Esward B. Barbier (2010) razvio koncept. Koncept zahtijeva oživljavanje svjetske privrede, zatim reduciranje

ovisnosti o uglju, degradacije okoliša i nedostatku vode; usmjeren je na ostvarivanje UN Milenijskih ciljeva. Koncept asocira na *new deal* F. D. Roosevelta (1933), navodeći neka njegova obilježja. Zaključuje da politika «nastaviti kao dosada» nije opcija, pa su središnje političke zadaće dekarboniziranje i dematerijaliziranje.

Drugi dio Godišnjaka pod naslovom *Zelene alijanse* nastavlja na tematiziranje pitanja zelene transformacije iz prvog dijela Godišnjaka, a sadrži sedam priloga. Prilozima je zajedničko nastojanje da osvijetle neke aspekte transformacije i kooperacije. Dieter Rucht (*Ekološki pokret i ekološki protest: skok u zelenu budućnost?*) ukazuje na pozitivno djelovanje ekoloških pokreta i udruga, na probleme i na daljnje izazove. Pokret za zaštitu okoliša doživljava promjene: učvršćuje se i širi kao veliki savezi, među njima se zbiva implicitna ili eksplicitna podjela rada, povećana je spremnost za političko razumijevanje konflikata, u medijskom smislu povećala se profesionalizacija, korištenje novih tehničkih mogućnosti (medijski istupi, Internet) dovelo je do suradnje s pokretima izvan nacionalnih granica.

Što se tiče izazova tri su veoma značajna: motiviranost mlade generacije, pitanje specifičnih znanja koja mogu dovesti do daljnje specijalizacije i depolitizacije i treći izazov je da zaštita okoline padne u ruke ekoloških lobista.

Zaključuje da veliki ekološki savezi moraju izbjeći tendenciju hijerarhizacije i oligarhizacije svoje organizacije i povećati pritisak na nositelje političke moći.

Heike Leitschuh (*Nove organizacije: aktiviranje civilnog društva*) također govori o novim metodama i tehnikama komuniciranja nevladinih organizacija. Za nju je

bitno za njihov uspjeh razviti sposobnost za temeljitu političku analizu, za kooperaciju i umreživanje.

Benno Pilardeaux & Astrid Schulz (*Zaštita klime: novi međunarodni savezi*) Liane Schalatek (*Financiranje klime: koliko, otkuda, zašto i za koga?*) i Sybilla Acosta (*Zaštita šume: novi međunarodni savezi*) pišu o problemima zaštite klime, tegobama postizanja konsenzusa kao i financijskim izvorima. Financiranje zaštite klime nije pitanje demokracije i pravednosti nego i pitanje vlastite odgovornosti. Nerazvijenim zemljama treba kompenzirati troškove (primjerice, zaštite šuma). Svake godine se, poglavito u tropskim krajevima, posiječe šume na površini veličine Grčke, a šume u tropskim krajevima apsorbiraju za 50% više ugljičnog dioksida nego netropske šume. Na skup o klimi (Cancun, 2010) odlučeno je da se oformi inovativni mehanizam u financiranju (REDD+ - *Reducing, Emissions from Deforestation and Degradation*) kojega je podržalo više od 70 zemalja a OUN je krovna organizacija. Na taj način se stvara međunarodni savez.

Andreas Oberheitmann (*SAD i Kina: kooperacija u energiji i zaštiti klime*) ukazuje na pozitivnu inicijativu zajedničkog ugovora ovih dviju zemalja, koje su i najveći emitori ugljičnog dioksida – više od 40% svjetske emisije.

Ernst Ulrich von Weizsäcker (*Savez Europa - Azija: novi početak globalne politike prema okolišu?*) postavlja tezu da SAD «nije postao prijatelj aktivne globalne ekološke politike». Razlog tome je dosadašnja dominacija SAD na financijskom tržištu i nad drugim državama. SAD nije ratificirala Konvenciju o biološkoj raznolikosti - CBD. Pred konferencijom UN 2012. godine stoje pitanja novog oblikovanja

pravila o okolišu (*global environmental governance*) kao i zelena ekonomija.

Brojne zemlje (Europa, Japan, Južna Koreja, nerazvijene zemlje) su spremne sudjelovati u financiranju zaštite klime. Nasuprot njima zemlje s visokim dohotkom i visokom emisijom ugljičnog dioksida po stanovniku (SAD, Kanada, Australija, Rusija) na to nisu spremne. Weizsäcker podsjeća na ulogu Europe u nadnacionalnom širenju vrijednosti (Rimski ugovori 1957, širenje EU prema Istoku) pa tako i na mogućnost sljedećeg koraka saveza za zaštitu klime. To nije samo praktični korak već je nova vizija dugoročne suradnje i održivosti koju treba signalizirati na institucionalnoj osnovi. Europa bi time stvarala pravu političku uniju.

Ako se stvori novi savez Europe s azijskim prostorom, tada bi se distanca između Europe i SAD povećala (a već je od 2010. prisutna) što bi značilo njihovo ignoriranje većine stanovništva svijeta. Tehnološka suradnja Europe i Azije i moguće smanjenje ugljičnog dioksida, vjerojatno bi izazvalo veliku nelagodu SAD.

Dok se prva dva dijela Godišnjaka bave pitanjima transformacije i zelene ekonomije, zelene alijanse, treći dio pod naslovom *Perzistirajući konflikti*, ukazuje na stvarnost. Okoliš je postalo prostor sukoba interesa i konflikata na međunarodnoj sceni, a na ekološkoj postao je konfliktno polje između tendencija ekonomskog rasta i posljedica za prirodu. Autori priloga ih vide u problemima nuklearne energije, smanjenja biološka raznolikosti, industrijskoj poljoprivredi, nedostatku vode, porastu prometa i rješavanja otpada. U trećem dijelu pišu: Michael Baumüller & Marc Widmann, Stephan Börnecke, Jobst Kraus, Daniel Klingefeld, Carsten Loose,

Udo E. Simonis, Niema Movassat, Felix Bremicker & Gundolf Kolheimer, Andreas Manhart & Rainer Griebhammer, te Sylvia Kotting-Uhl.

Spomenuti članci dio su zanimljivih komentara u Godišnjaku, kojih ima također u trećem i četvrtom dijelu.

Zainteresiranima za socijalnoekološki diskurs o nekim novim pitanjima i teorijskim raspravama kao što su transformacija, zelena ekonomija, savezi za okoliš itd. preporučamo i ovaj Godišnjak ekologije 2012. u kojemu prilozi sadrže niz aktualnih podataka s komentarima.

Ivan Cifrić

**CEU and UNDP SUMMER
UNIVERSITY COURSE
“Sustainable Human Development:
From International Frameworks to
Regional Policies”**

Budimpešta, Mađarska, 4.–15. srpnja 2011.

Ljetna škola „Sustainable Human Development: From International Frameworks to Regional Policies” održana je u Budimpešti, u razdoblju od 04. do 15. srpnja 2011. godine. Central European University zajedno s United Nations Development Programme organiziraju ovu ljetnu školu šestu godinu za redom, odnosno od 2006. godine.

Ljetna škola sastoji se od dva dijela – prvi dio (*on line self-learning module*), koji traje tijekom ožujka i travnja, služi kako bi se polaznici škole bolje upoznali s teorijskom podlogom održivosti kao koncepta, te posebno s konceptom održivog razvoja primjerenog čovjeku ili održivog društvenog razvoja kako ga službeno na Hrvatski s Engleskog jezika prevodi UNDP ured u